

Eén jaar na 'Everberg'.

Waar staan we en hebben we nu een oplossing voor de problemen?

► *Ingrid van Welzenis*

Inleiding

We zijn ondertussen een jaar na de start van wat wel eens 'de eerste Belgische jeugdgevangenis' genoemd wordt. Op 1 maart 2002 opende 'Everberg' haar deuren. Tijd dus om eens te kijken wat er in dat jaar is gebeurd, welke minderjarigen het Centrum van binnen hebben gezien, hoe een doorsnee dag er daar uitziet en waar de minderjarigen na hun verblijf naartoe gaan. Alvorens we 'Everberg' zelf onder de loep nemen, brengen we eerst nog even in herinnering in welke (politieke) context het Centrum tot stand is gekomen en op welke maatschappelijke problemen het een antwoord tracht te geven. Hoe we het ook draaien of keren, opsluiting impliceert altijd dat de minderjarigen worden afgesloten van het gewone maatschappelijk leven en dus dat ze zich in een artificiële omgeving moeten leren handhaven. Waarmee niet gezegd is, dat het aanbod waarvan ze binnen de vier muren kunnen genieten, niet zinvol zou kunnen zijn. Omwille van de negatieve effecten die inherent zijn aan opsluiting, bekijken we tot slot van dit artikel enkele meer maatschappelijk ingebedde alternatieven voor minderjarigen die (ernstige) delicten hebben gepleegd.

1. De politieke en maatschappelijke context waarin 'Everberg' is ontstaan.

'Everberg' is er niet zomaar gekomen. Het is 'een politieke oplossing voor een maatschappelijk probleem', zoals de federaal directeur van Everberg het onlangs op een symposium uitdrukte¹. Het maatschappelijk probleem waarnaar hij refereert, betreft het uitblijven van een nieuw jeugdsanctierecht, de afschaffing van artikel 53 van de Jeugdbescher-

mingwet en het gebrek aan plaatsingsmogelijkheden voor delinquente minderjarigen in private en gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand.

1.1. Al meer dan 35 jaar jeugdbescherming ondanks meerdere voorstellen.

Al een geruime tijd is er sprake van een noodzakelijke hervorming van de al meer dan 35 jaar oude Jeugdbeschermingswet. De kritiek die geuit wordt ten aanzien van de wet van 1965 heeft met name te maken met de beschermingsidee die erin centraal staat², oftewel de gedachtegang dat minderjarigen die delicten plegen niet verantwoordelijk gesteld kunnen worden voor hun gedrag maar behandeling en/of (her)opvoeding nodig hebben. Deze visie brengt met zich mee dat er weinig tot geen respect wordt opgebracht voor de rechtswaarborgen voor de minderjarigen. Ook de doelmatigheid van het jeugdbeschermingssysteem op zich wordt regelmatig in vraag gesteld. Behandlings- en heropvoedingsprogramma's gedijen zeer moeilijk binnen een gerechtelijk en dus gedwongen kader. Een laatste veelgehoorde kritiek op de Jeugdbeschermingswet van 1965 betreft het feit dat de slachtoffers die de minderjarige daders met hun delicten maken, volledig in de kou blijven staan.

Geïnspireerd op deze bedenkingen werd vanaf de begin jaren '90 een aantal beleidsinitiatieven genomen met het oog op de hervorming van de Jeugdbeschermingswet van 1965. In oktober 1991 werd een 'Nationale Commissie voor de hervorming van de wetgeving inzake Jeugdbescherming' opgericht onder voorzitterschap van

de Heer Cornelis, in de wandelgangen de 'Commissie Cornelis' genoemd. Het eindverslag van de Commissie kwam er pas in januari 1996. Parallel aan de werkzaamheden van de Commissie richtte een groep Vlaamse deskundigen uit de magistratuur, advocatuur, hulpverlening en wetenschappelijke wereld de 'Werkgroep Jeugdsanctierecht' op. Het was hun bedoeling – effectief zo bleek later – om druk uit te oefenen op de compromistekst van de 'Commissie Cornelis'. Aansluitend op het 'rapport Cornelis' vroeg de toenmalige Minister van Justitie aan professor Walgrave een studie te maken over de mogelijkheden van een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht in België. Die inspanning resulteerde in juli 1997 in een rapport, waarin fundamenteel vanuit een herstelrechtelijk denkkader een nieuw jeugdsanctierecht werd geconstrueerd. De schade aangericht door het delict en het slachtoffer kwamen sterk op de voorgrond te staan.

Zowel het rapport 'Cornelis' als het rapport 'Walgrave' gaan ervan uit dat minderjarigen vanaf de leeftijd van 12 jaar verantwoordelijk gesteld kunnen worden voor hun daden. Hulpverlening en gerechtelijk optreden moeten liefst zo volledig mogelijk gescheiden worden. In beide rapporten is ook de aandacht voor de rechtswaarborgen van de minderjarigen duidelijk aanwezig. Met betrekking tot de vrijheidsberoving verschillen de twee eindproducten nadrukkelijk. Het rapport 'Walgrave' ziet de opsluiting als een 'ultimum remedium' en dus slechts wanneer andere constructieve sancties op delicten van minderjarigen niet meer mogelijk blijken en de openbare veiligheid een vrijheidsberovende reactie vereist. Zowel in de voorbereidende rechtspleging als in de rechtspleging ten gronde, en dat via een nieuw te creëren 'uitgebreide jeugdrechtbank', is een verblijf in een gesloten voorziening mogelijk. Opsluiting is in deze visie geen sanctie, maar een veiligheidsmaatregel. In het rapport 'Cornelis' daarentegen wordt opsluiting als reactie op delicten van minderjarigen in diverse situaties mogelijk geacht. In de voorbereidende rechtspleging kan plaatsing in een gesloten instelling nodig zijn om de navorsingen ten aanzien van de minderjarigen te verrichten. Ook omwille van de openbare veiligheid kunnen minderjarigen in speciaal daarvoor ingerichte veiligheidsinrichtingen in voorlopige hechtenis geplaatst worden. Opsluiting in een gesloten voorziening als sanctie ten gronde wordt eveneens in het rapport 'Cornelis' vermeld, namelijk indien de openbare veiligheid rechtstreeks bedreigd wordt of de minderjarigen zich onttrekt

aan een (half-)open plaatsing. In beide rapporten is opsluiting van delinquente minderjarigen een overheidsexclusieve waarbij het regime binnen de vier muren pedagogisch van aard is en de herstelgerichte mogelijkheden (maximaal) worden benut.

Beide voorstellen hebben het niet gehaald. Een volgende en voorlopig laatste poging is van zeer recente datum. In 2001 heeft Minister van Justitie Marc Verwilghen aan de heer Maes gevraagd 'een voorontwerp van wet houdende antwoorden op delinquent gedrag' te schrijven. Het voorontwerp werd grotendeels een concreterisering van de rapporten 'Cornelis' en 'Walgrave', maar neemt geen expliciete optie voor een welbepaald model. Naargelang van de ernst van de overtreden norm en rekening houdend met de specifieke situatie van de minderjarige en het tijdstip van de overheidsinterventie, kan de klemtoon in de aanpak liggen op beschermend, hulpverlenend, begeleidend-pedagogisch, herstellend, maatschappijbeveiligend of sanctionerend-responsabiliserend³. Nieuw in dit wetsvoorstel is de mogelijkheid van 'opschorting van de uitspraak' en 'probatie' mits de minderjarige aan bepaalde voorwaarden voldoet zoals bijvoorbeeld zich verontschuldigen of deelnemen aan herstellbemiddeling of een vormingsproject. Opsluiting is binnen dit concept eveneens mogelijk. Bij voorlopige maatregel is bewaring in een gesloten opvoedingsafdeling mogelijk en als sanctie, bij vonnis uitgesproken, kan de minderjarige onder uitzonderlijke voorwaarden in een federale instelling met gesloten regime worden geplaatst. Vanuit de Hoge Raad voor Justitie is op dit laatste aspect kritiek geformuleerd. De voorzitter van de Raad, mevrouw Kloeck, stelt: "De Hoge Raad is tevreden dat er een wetsvoorstel op tafel ligt omdat de Minister daarmee tegemoet komt aan een algemeen erkende noodzaak tot hervorming van het beschermingsmodel van de wet op de Jeugdbescherming van 1965. ... Opsluiting in federale gesloten instellingen zal gezien worden als een signaal van afschrijving en uitsluiting, met stigmatiserende gevolgen voor de jongere, ook na zijn minderjarigheid"⁴.

Ook dit voorstel heeft de eindstreep niet gehaald. In mei 2002 besliste de regering geen jeugdsanctierecht in te voeren en dus de oude Jeugdbeschermingswet van 1965 overeind te houden. Slechts enkele aanpassingen worden op termijn in het vooruitzicht geplaatst, namelijk⁵:

- Doorverwijzing naar de strafrechter: De bestaande procedure voor doorverwijzing van minderjarigen naar het volwassen gerecht, de zogenaamde 'uithandengeving', zal grondig worden vereenvoudigd. Jeugdige delinquenten die ouder zijn dan zestien jaar, zullen makkelijker naar de correctionele rechtbank of het assisenhof kunnen worden doorverwezen. Tijdens de doorverwijzing en de eventuele daarop volgende veroordeling verblijven de minderjarigen in een gesloten instelling zoals 'Everberg'.
- Alternatieve straffen: Jeugdrechters zullen minderjarigen ouder dan twaalf jaar alternatieve straffen kunnen opleggen. De maatregelen worden dan vastgelegd in functie van de aard van de feiten en de toestand van de minderjarigen. Daarbij is er zowel aandacht voor herstelbemiddeling, herstelrechtelijke maatregelen, dienstverlening ten bate van de samenleving en geldboetes. Alleen de intrede van de geldboetes is nieuw.
- Misbruik van minderjarigen: Meerderjarigen die minderjarigen misbruiken om misdaden en wandaden te plegen, zullen daarvoor kunnen worden gestraft. Tot op heden ontsnappen meerderjarigen veelal aan een effectieve straf.

1.2. Afschaffing van artikel 53: geen minderjarigen meer in de gevangenis per 1 januari 2002.

Artikel 53 van de Jeugdbeschermingswet van 1965 liet de jeugdrechters toe om, indien de 'gewone' voorlopige jeugdbeschermingsmaatregelen niet ten uitvoer gelegd kunnen worden, een minderjarige voorlopig in een Huis van Arrest te plaatsen en dat voor ten hoogste vijftien dagen. Dat de jeugdrechters deze mogelijkheid zou worden ontnomen, was al zeer lang bekend. Reeds in 1988 werd België in de zaak Bouamar door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens veroordeeld voor oneigenlijk gebruik van de mogelijkheid van voorlopige plaatsing van minderjarigen in de gevangenis. Ten gevolge van deze veroordeling werd bij Wet van 4 mei 1999 het artikel 53 opgeheven en dat met ingang van 1 januari 2002. Ruim tweeënehalf jaar wisten de beleidsverantwoordelijken dus al dat de gevangenisplaatsing voor minderjarigen zou verdwijnen. Desondanks hebben ze geen (adequaat) antwoord kunnen bieden ten aanzien van de problemen die daardoor verwacht konden worden, namelijk dat er mogelijk onvoldoende gesloten capaciteit zou

zijn voor minderjarigen die ernstige feiten hebben gepleegd. Uiteindelijk waren het enkele ophefmakende vrijlatingen van delinquente minderjarigen door de jeugdrechters die hebben gemaakt dat de federale regering het detentiecentrum in Everberg heeft uitgebouwd als alternatief voor de plaatsing van minderjarigen in de gevangenis voor volwassenen⁸. De Wet van 1 maart 2002, hier gemakshalve de 'Everbergwet' genoemd, werd – met een nooit eerder geziene snelheid – door beide kamers van het federale parlement besproken en goedgekeurd. De 'Everbergwet' was er op slechts twee dagen tijd!

1.3. Gebrek aan plaatsingsmogelijkheden voor minderjarige delinquenten, alarmsignalen uit de Bijzondere Jeugdbijstand.

Al een zeer lange tijd komen er vanuit de sector Bijzondere Jeugdbijstand signalen dat de voorzieningen overvol en overbevraagd zijn. Wachtlijsten van vijf tot zes maanden bij thuisbegeleidingsdiensten zijn geen uitzondering. Residentiële voorzieningen kunnen ongeveer eenderde van de jongeren opnemen voor wie plaatsing wordt gevraagd. En daarmee is de lijst van structurele knelpunten in de sector verre van volledig. Een voorzitter van een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg stelt het probleem als volgt: "Wij kunnen geen beleid meer voeren, we nemen wat vrij is"⁹.

Ook in wetenschappelijk onderzoek werd deze vaststelling gedaan en wel specifiek met betrekking tot de gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere Jeugdbijstand⁸. Voor maar liefst tweederde van de minderjarigen geven de jeugdrechters toe een andere en minder ingrijpende maatregel dan plaatsing in (een gesloten afdeling van) een gemeenschapsinstelling geschikter te vinden. Onder andere door plaatsgebrek in de voorzieningen en de lange wachtlijsten kunnen de jeugdrechters de meest geschikte optie niet realiseren. Op deze problematiek van de 'oneigenlijke plaatsingen' in de gemeenschapsinstellingen is door de Minister van Welzijn Mieke Vogels reeds gedeeltelijk een antwoord geformuleerd. Voor drie groepen van minderjarigen die zeer specifieke hulpverlening en begeleiding behoeven, namelijk (delinquente) minderjarigen met een psychiatrische problematiek, drugsverslaafde (delinquente) minderjarigen en niet-begeleide (delinquente) minderjarige asielzoekers⁹, heeft de Minister ini-

tatieve genomen. Tot voor kort verbleven deze minderjarigen noodgedwongen in de gemeenschapsinstellingen die opnameplicht hebben en geen wachtlijsten en intakecriteria (mogen) hanteren. In andere voorzieningen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand wil men hen niet of slechts zeer sporadisch opnemen. Momenteel bestaat er reeds voor de drugsverslaafde (delinquent) minderjarigen en voor de niet-begeleide (delinquent) minderjarige asielzoekers een specifieke voorziening. Voor de groep van delinquent minderjarigen met een psychiatrische problematiek is wel reeds het financieel plaatje rond, maar is er nog geen effectieve locatie waar ze terecht kunnen voor een aangepaste hulpverlening.

2. Het federaal detentiecentrum 'Everberg' en 'De Grubbe' voor de Vlaamse minderjarigen.

Een alternatief voor de al geruime tijd onder kritiek gebukte Jeugdbeschermingswet van 1965 bleef dus uit. Dat gegeven samen met de afschaffing van artikel 53 en het tekort aan plaatsingsmogelijkheden in de Bijzondere Jeugdbijstand, met name gesloten plaatsen, heeft gemaakt dat het detentiecentrum 'Everberg' op 1 maart 2002 haar deuren heeft kunnen openen. In wat volgt wordt beschreven welke minderjarigen wettelijk gezien in 'Everberg' kunnen verblijven, wie er feitelijk binnen zijn, hoe een doorsnee dag er voor de minderjarigen uitziet en wie daarvoor bevoegd is.

2.1. De 'Everbergwet': de bepalingen en voorwaarden tot plaatsing.

De Wet van 1 maart 2002 betreft de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd¹⁰. Ze bepaalt dat jongens voor een duur van maximum twee maanden en vijf dagen kunnen worden toevertrouwd aan een 'Centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd'. Zoals genoegzaam bekend, werd het bedoelde Centrum opgericht in Everberg. Vanzelfsprekend kan niet zo maar elke minderjarige door de jeugdrechter of onderzoeks-

rechter in 'Everberg' geplaatst worden. De zeer strikte en bovendien cumulatieve voorwaarden zijn duidelijk in de wet omschreven en dienen in de beschikking van de rechter omstandig te worden beschreven.

Allereerst kunnen alleen minderjarige jongens er terecht. Voor meisjes bestaat er (tot op heden) nog geen mogelijkheid tot opsluiting in een federaal detentiecentrum noch plannen in die richting. De maatregel van voorlopige detentie kan ook alleen worden bevolen ten aanzien van minderjarigen die vrij ernstige feiten hebben gepleegd. Met die formulering wordt verwezen naar feiten waarop voor meerderjarigen zware straffen staan, namelijk opsluiting van vijf tot tien jaar of een zwaardere straf of een correctionele hoofdgevangenisstraf van een jaar of een zwaardere straf, ingeval de jeugdrechtbank tegenover de betrokkene voorheen reeds een definitieve maatregel heeft genomen als gevolg van een als misdrijf omschreven feit dat strafbaar is met dezelfde straf. Een andere voorwaarde is dat de jongens op het ogenblik van het plegen van de feiten minstens 14 jaar moeten zijn. Ook dienen er voldoende ernstige aanwijzingen van schuld te bestaan als ook dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid. En tenslotte is het noodzakelijk dat de voorlopige maatregel van opname in een 'gewone' instelling of in een gemeenschapsinstelling, inclusief de gesloten opvoedingsafdeling hiervan, onmogelijk is door dat er daar geen vrije plaats beschikbaar is.

Deze laatste voorwaarde, geen beschikbare plaats binnen de Bijzondere Jeugdbijstand, heeft als consequentie dat de plaatsing in 'Everberg' uitsluitend voor een zo kort mogelijke duur mag worden opgelegd. Zodra er in een gesloten opvoedingsafdeling van de gemeenschapsinstelling te Mol of te Ruiselede een plaats vrij komt, wordt de minderjarige overgeplaatst. De maximale termijn dat de jongens in 'Everberg' kunnen blijven, bedraagt twee maanden en vijf dagen. Vijf dagen na de oorspronkelijke beschikking moet de zaak terug voor de jeugdrechtbank komen en een maand nadien

Deze laatste voorwaarde, geen beschikbare plaats binnen de Bijzondere Jeugdbijstand, heeft als consequentie dat de plaatsing in 'Everberg' uitsluitend voor een zo kort mogelijke duur mag worden opgelegd.

opnieuw. De jeugdrechter kan op die momenten de maatregel intrekken, wijzigen of handhaven. Indien de jeugdrechter beslist om de minderjarige over te plaatsen naar een gesloten opvoedingsafdeling van de gemeenschapsinstelling te Mol of te Ruiselede, wordt de reeds verlopen termijn in 'Everberg' in mindering gebracht van de initiële maximum termijn – dat is drie maanden¹¹ – die voor een dergelijke gesloten plaatsing geldt¹².

Hoewel een plaatsing in 'Everberg' impliceert dat de minderjarige wordt opgesloten, mag de jeugdrechter de maatregel niet nemen met het oog op onmiddellijke bestraffing van de minderjarige noch met het oog op de uitoefening van enige vorm van dwang. In het belang van het onderzoek dat naar de minderjarige wordt gevoerd, kan het de jongen wel verboden worden om met bepaalde personen contact te hebben, uitgezonderd zijn raadsman, en dat voor maximaal drie dagen. In de officiële terminologie wordt dat 'verbod op vrij verkeer' genoemd. Daarnaast kan de rechter ook wat men noemt 'de uitvoeringswijze van de plaatsing specificeren' en dus bijvoorbeeld aan de minderjarige toelating geven om het detentiecentrum te verlaten of contact te hebben met derden.

2.2. De bevoegdheidsverdeling: verre van een simpel gegeven.

Aangezien het hier gaat over een nieuw Belgisch detentiecentrum, kunnen we er niet omheen om ook aandacht te besteden aan het bevoegdheidsvraagstuk. In de 'Everbergwet' wordt gesproken van 'een voorlopige maatregel van maatschappelijke beveiliging'. De Raad van State heeft beslist, met verwijzing naar de rechtspraak van het Arbitragehof inzake de essentiële finaliteit van hulpen dienstverlening van de jeugdbeschermingsmaatregelen, dat maatregelen die niet essentieel hulpverlenend maar maatschappijbeveiligend van aard zijn, onder de bevoegdheid van de federale staat en niet van de gemeenschappen vallen¹³. Maatschappijbeveiliging mag met andere woorden niet worden uitgevoerd in of begeleid door voorzieningen die vallen onder de bevoegdheid van de gemeenschappen, maar dient in federale voorzieningen te geschieden. Binnen het federale centrum hebben derhalve de gemeenschappen de taak om de pedagogische, sociale en psychologische omkadering en de ondersteuning van de minderjarigen te verzorgen en zijn zij tevens bevoegd voor het opstellen van oriëntatieversla-

gen met het oog op het nemen van verdere beslissingen door het parket en de jeugdrechter en met het oog op de oriëntatie van de minderjarigen naar de 'gewone' hulpverlening door voorzieningen in de Bijzondere Jeugdbijstand.

Dat de bevoegdheidskwestie niet zo eenvoudig is, zal ook de minderjarigen niet ontgaan wanneer zij bij aankomst in 'Everberg' de onthaalbrochure ontvangen. Een citaat:¹⁴ "Welkom in het centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, kortweg 'De Grubbe'. 'De Grubbe' is een federaal centrum waar de verschillende gemeenschappen in vertegenwoordigd zijn. Jij valt onder de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap omdat je door een Vlaamse jeugdrechter voor een bepaalde periode toevertrouwd werd aan ons centrum. De reden van je plaatsing is bekend gemaakt bij de zitting. Tijdens je verblijf hier krijg je verschillende activiteiten aangeboden zoals lesactiviteiten, sportactiviteiten, creatieve technieken, kameropdrachten of onderhoudstaken (tafel dekken, afwassen, kuisen, ...). Het Vlaamse team zal je helpen indien je vragen hebt, als er iets niet duidelijk is of als je een gesprek wil hebben. ... Bij aankomst in 'De Grubbe' word je eerst gezien door het federale team (penitentiair beamtben). Je krijgt van het federale team een kopie van de beschikking en een stukje uit het kinderrechtenverdrag ...".

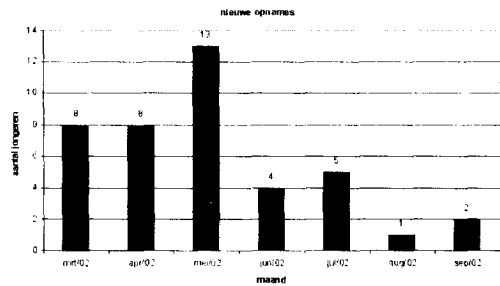
2.3. Een doorsnee dag in 'Everberg', van opstaan tot slapengaan.

Uit bovenstaand citaat maken we reeds op dat er heel wat activiteiten met de minderjarigen gepland worden. Binnen 'De Grubbe' hanteert men dezelfde visie als die door de 'Afdeling gemeenschapsinstellingen' is ontwikkeld. Kort samengevat komt die neer op: "Binnen een geïntegreerd welzijnsbeleid garant staan om jongeren voor wie vrijheidbeperking en een structuurverlennend aanbod noodzakelijk is, een kwaliteitsvolle, pedagogische en subsidiaire hulpverlening te bieden om hun een beter toekomstperspectief te geven in de samenleving"¹⁵. Hoe deze missie voor de minderjarigen in 'Everberg' concreet vertaald wordt, is af te lezen uit de dagindeling zoals die voor de Vlaamse minderjarigen uit de twee secties (A en B) in 'De Grubbe' geldt¹⁶.

7u	opstaan (weekend: 8u) klaarmaken en kamer opruimen
7u35-7u45	rookpauze voor de gestraften
7u45	nazicht van de kamers
7u50	ontbijt
8u15-8u30	rookpauze sectie A
8u15-9u	afwas en opkuis sectie B
8u30-9u15	afwas en opkuis sectie A
9u-9u15	rookpauze sectie B
9u15-11u45	verplichte groepsactiviteiten/ lesactiviteiten
10u15-10u30	rookpauze sectie A /
10u30- 10u45	rookpauze sectie B
11u45	kameractiviteit
12u15	middagmaal
12u45-13u	rookpauze sectie A
12u45-13u15	afwas en opkuis sectie B
13u-13u30	afwas en opkuis sectie A
13u15-13u30	rookpauze sectie B
13u30-14u45	kameractiviteit; jongere die kamerarrest heeft kan dan roken
14u45-15u	rookpauze sectie A
15u-15u15	rookpauze sectie B
15u15-17u45	verplichte groepsactiviteiten/ lesactiviteiten
16u15-16u30	rookpauze sectie B /
16u30-16u45	rookpauze sectie A
17u45-18u15	kameractiviteit
18u15	avondmaal
18u45-19u	rookpauze sectie A
18u45-19u15	afwas en opkuis sectie B
19u-19u15	afwas en opkuis sectie A
19u15-19u30	rookpauze sectie B
19u30	avondactiviteit
20u45-21u	rookpauze gestraften
20u50-21u	rookpauze (op sectie)
21u	naar kamer
23u	lichten uit

in die periode in totaal 41 jongens door de jeugdrechtbank of onderzoeksrechtbank in 'De Grubbe' zijn geplaatst. Het valt direct op dat de bezettingsgraad uiterst beperkt is. In de piekmaand, mei 2002, waren 13 van de 25 bedden in 'De Grubbe' bezet. In de overige maanden was nog niet de helft van het aantal beschikbare bedden gevuld. Het dieptepunt, althans vanuit het perspectief van de directie, vormen de maanden augustus en september. Toen verbleven er respectievelijk slechts 1 en 2 jongens in 'De Grubbe'. Het hoeft geen betoog dat een dergelijke onderbezetting het voor de directie bijzonder moeilijk, zo niet onmogelijk, maakt om het personeel te blijven motiveren en alert te houden. Vanuit het perspectief van de minderjarigen, of anders gezegd vanuit een reïntegratiegedachte, is het uiteraard een veel minder somber gegeven dat er zo weinig minderjarigen worden opgesloten.

Vooraf voor de Antwerpse minderjarigen blijkt 'De Grubbe' een reële optie. Van de 41 minderjarigen die in de eerste zeven maanden zijn geplaatst, is

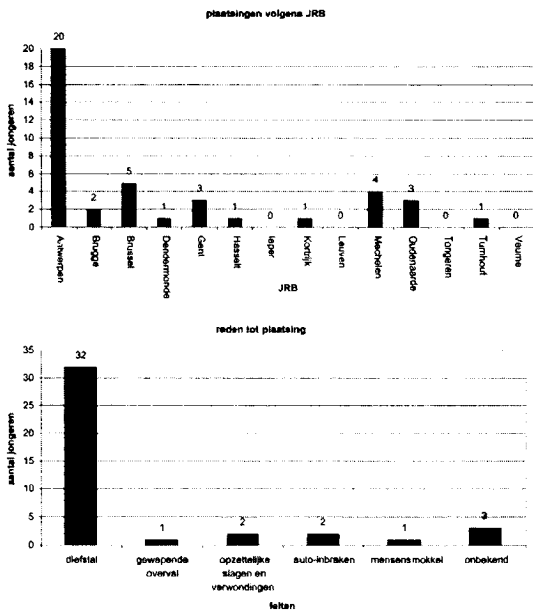

de helft afkomstig uit het Antwerpse (20 minderjarigen). De jeugdrechtsbanken van Brussel en Mechelen volgen op een bescheiden tweede en derde plaats met respectievelijk 5 en 4 minderjarigen. De reden voor plaatsing in 'De Grubbe' blijkt overwegend diefstal te zijn (32 van de 41 redenen) en dan vooral diefstal met geweld (15 van de 32 diefstallen) en diefstal met inbraak (9 van de 32 diefstallen).

2.4. 'Everberg' in cijfers na één jaar werking: welke minderjarigen en wat na het verblijf.

'Everberg' bestaat nu bijna een jaar. Over de eerste zeven maanden werking van 'De Grubbe' is onlangs een evaluatierapport opgemaakt¹⁷. De gegevens hebben dus uitsluitend betrekking op de Vlaamse minderjarigen die er in de periode maart 2002 tot september 2002 hebben verbleven en voor wie er in principe 25 bedden beschikbaar zijn. Uit onderstaande grafiek is af te lezen dat er

De cijfers in verband met de verblijfsduur laten zien dat de helft van de jongens slechts zeer kort, dat wil zeggen tussen 0 en 5 dagen, in 'De Grubbe' verblijft en dus niet langer dan ze de eerste keer op zitting voor de jeugdrechtsbank moeten verschijnen. De andere helft blijft tussen 5 dagen en het moment van de tweede zitting op de jeugdrechtsbank, oftewel tussen 5 dagen en een maand nadien. Ook nu is het weer afhankelijk van het perspectief van waaruit we naar deze cijfere-

gegevens kijken of we spreken van een eerder 'wenselijke' of 'onwenselijke' situatie. Voor de minderjarigen kan het als wenselijk beschouwd worden dat ze niet te lang worden afgesloten van het maatschappelijk leven. Vanuit de directie is het vanzelfsprekend een zware opgave om het personeel oriëntatieverslagen te laten maken wetende dat veruit de meeste verslagen niet kunnen worden afgemaakt omdat de minderjarige 'voortijdig' vertrekt.

Bij de voorwaarden tot plaatsing in 'Everberg' is beschreven dat er geen vrije plaats in een 'gewone' instelling of in een gemeenschapsinstelling mag zijn en dat zodra er in de gesloten opvoedingsafdeling van de gemeenschapsinstelling te Mol of te Ruiselede opname mogelijk is, de minderjarige moet worden overgebracht. In dit licht

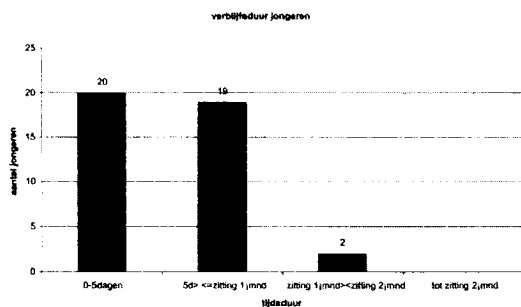
is het interessant te bekijken waar de jongens na hun verblijf in 'Everberg' naartoe gaan. Logischerwijs, dat wil zeggen gezien de genoemde voorwaarde en het gegeven dat het om de zwaarste groep van delinquente jongens gaat, kan verwacht worden dat veruit het grootste deel doorstroomt naar een gesloten of halfopen afdeling van een gemeenschapsinstelling. Uit volgend overzicht kan worden afgelezen dat dat niet het geval is. Van de in totaal 77 jongens vertrekken slechts 43 minderjarigen naar Mol of Ruiselede (56%). Bovendien blijkt dat een belangrijk deel van de minderjarigen vanuit 'Everberg' rechtstreeks naar het thuismilieu gaat (al dan niet onder toezicht van de jeugdrechtbank)¹⁸, namelijk 22 van de 77 geplaatste jongens (29%). De gegevens betreffen de periode van 1 maart 2002 tot 30 januari 2003 en dus de eerste 11 maanden van de werking.

Bestemming van de minderjarigen na hun verblijf te 'Everberg'.

Ruiselede (gesloten+halfopen)	18
Mol (gesloten)	21
Mol (halfopen)	4
Residentie BJB (open)	4
Thuismilieu (onder toezicht)	23
Anders	3
Onbekend	4

2.5. 'Everberg' in perspectief: een enorme toename van de gesloten capaciteit in Vlaanderen.

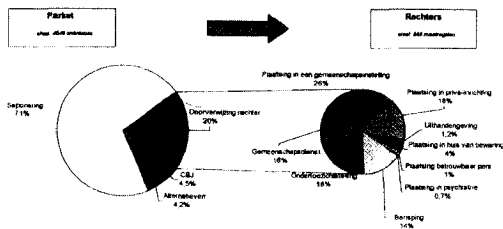
'Everberg' is bedoeld om (een deel van) het antwoord te geven op de problemen ten gevolge van de afschaffing van artikel 53 en het gebrek aan (gesloten) plaatsen in de Bijzondere Jeugdbijstand. Voor we trachten te bekijken of we in dat opzicht van een succes kunnen spreken, presenteren we een globaal beeld van het percentage minderjarigen dat voorheen in de gevangenis en de gemeenschapsinstellingen geplaatst werd. In 1999 heeft het Nationaal Instituut voor Criminaliteit en Criminologie een poging gewaagd om enig zicht te krijgen op de afhandeling van de delinquentie gepleegd door minderjarigen in België¹⁹. In volgend schema is te zien dat de parketmagistraten in dat jaar in 71% van de gevallen de feiten hebben geseponneerd. In 20% van de dossiers was er sprake van doorverwijzing naar de jeugdrechtbank. De overige 9% van de gevallen werd op parketniveau afgehandeld via doorver-

wijzing naar de vrijwillige hulpverlening van het Comité Bijzondere Jeugdzorg (4.5%) of een alternatieve afhandeling, dat wil zeggen gemeenschapsdienst (3.6%) en bemiddeling tussen dader en slachtoffer (0.6%).

Nemen we de 20% minderjarigen in ogenschouw die uiteindelijk voor de jeugdrechter zijn verschenen, dan stellen we vast dat een kwart van hen wordt geplaatst in een gesloten of halfopen afdeling van een gemeenschapsinstelling (26%). De twee mogelijkheden die de jeugdrechter ter beschikking heeft waarbij de minderjarige in zijn/haar (gezins-)milieu blijft, namelijk onder toezichtstelling (18%) en berisping (14%), nemen samen eenderde voor hun rekening (32%).

Beslissingen van de parketmagistraten en jeugdrechters met betrekking tot delinquente minderjarigen in 1999.

Plaatsing voor maximaal 15 dagen in de gevangenis, via het ondertussen afgeschafte artikel 53, werd in 1999 ten aanzien van 4% van de minderjarigen door de jeugdrechters toegepast. Slechts een zeer kleine minderheid van de delinquente minderjarigen verblijft dus in de gevangenis, hoewel het op jaarbasis toch om heel wat minderjarigen gaat en er ook sprake lijkt te zijn van een toename gedurende de laatste jaren²⁰. In 1997 zijn in het totaal 353 minderjarigen in een Huis van Arrest opgesloten. In 1998 waren dat 368 minderjarigen en in 1999 is het aantal toegenomen tot 442 minderjarigen. In grote meerderheid van de gevallen betreft het jongens (>90%). Uit volgend citaat mag duidelijk zijn dat niet voor iedereen deze aantallen alle commotie rond de afschaffing van artikel 53 rechtvaardigen: "Dat kleine aantal kan sinds 1 januari 2002 nergens meer terecht en wordt nu door de overheid tot probleem van nationale veiligheid uitgeroepen"²¹

Om de minderjarigen die na 1 januari 2002 niet meer in de gevangenissen terecht kunnen op te vangen, is niet alleen het detentiecentrum in 'Everberg' gebouwd. Ook in de reeds bestaande Vlaamse gemeenschapsinstellingen voor jongens te Mol en Ruiselede is er extra gesloten capaciteit gecreëerd. In volgend overzicht is af te lezen dat op zeven maanden tijd – van 1 januari 2002 tot 1 augustus 2002 – de gesloten capaciteit voor minderjarigen sterk is toegenomen, namelijk van 80 naar 131 bedden. Bekijken we alleen de evolutie voor de minderjarige jongens, dan blijkt er sprake te zijn van meer dan een verdubbeling van de gesloten capaciteit, namelijk van 40 naar maar liefst 91 bedden. Voor minderjarige meisjes bestaat er in Vlaanderen alleen de gesloten gemeenschapsinstelling te Beernem met – sinds jaar en dag – een veertigtal bedden²².

De Vlaamse gesloten capaciteit voor minderjarigen per 1 januari 2002 en 1 augustus 2002.

	1-1-2002	1-8-2002
Gemeenschapsinstelling:	80	106
Meisjes (Beernem)	40	40
Jongens (Mol)	40	40
Jongens (Ruiselede)	0	26
Federaal centrum 'Everberg':	0	25
Jongens ('De Grubbe')	0	25
Totale gesloten capaciteit	80	131

Als we de media mogen geloven, had Minister Vogels in der tijd nog de bedoeling om het aantal gesloten bedden voor jongens nog verder uit te breiden²³: "Vlaams Minister van Welzijn Mieke Vogels (Agalev) wil dat er in het federale centrum voor delinquente jongeren meer ruimte vrijgemaakt wordt voor Vlaamse 'boefjes'. ... Op de vorige interministeriële conferentie over het thema heeft Franstalig Minister Maréchal laten verstaan dat de vijf huidige 'Waalse' plaatsen best wel volstaan. Vlaanderen is bereid de voorziene Waalse plaatsen in Everberg over te nemen, zo zei Vogels gisteren." Vooral door de mediabelangstelling voor de enkele 'zware gevallen' die de jeugdrechters noodgedwongen – dat wil zeggen bij gebrek aan gesloten plaatsen – dienden te laten gaan, leek de roep om (veel) bijkomende gesloten capaciteit voor minderjarigen gerechtvaardigd. Het is echter onmogelijk om objectief vast te stel-

len of de ruimschootse verdubbeling van de gesloten capaciteit voor minderjarige jongens effectief als een gepast antwoord kan worden beschouwd op de afschaffing van artikel 53 van de Jeugdbeschermingswet waardoor minderjarigen voor maximaal vijftien dagen konden worden opgesloten in de gevangenis. Er spelen teveel factoren mee om een dergelijke uitspraak te kunnen doen, onder meer ook de bijkomende capaciteit die ondertussen is gecreëerd voor drugsverslaafde (delinquente) minderjarigen en niet-begeleide minderjarige (delinquente) asielzoekers, en bovendien is er een groot gebrek aan efficiënte cijfers²⁴. Wel lijkt de sterke toename van de gesloten capaciteit voor jongens een eerder overdreven reactie nu we weten dat 'Everberg' aan sterke onderbezetting lijdt.

In dit licht roept het nieuwe initiatief van Minister Vogels om in Antwerpen een extra halfopen gemeenschapsinstelling voor jongens te bouwen ook de nodige vragen op. Zeker nu we hebben kunnen vaststellen dat relatief veel jongens rechtstreeks vanuit 'Everberg' naar huis gaan in plaats van naar een gesloten of halfopen afdeling van een gemeenschapsinstelling. In een recente persmededeling stelde de Minister dat er een structureel tekort aan plaatsen is in de Bijzondere Jeugdbijstand en dat in de Antwerpse regio er sprake is van een ondercapaciteit van 85%. "Door dit structureel tekort exporteert Antwerpen zijn residentiële cliënten naar omliggende provincies"²⁵. De 'inhaaloperatie' die de Minister als antwoord hierop aankondigt, bestaat onder andere uit "een nieuw (half open) gemeenschapsinstelling voor Bijzondere Jeugdbijstand opgericht in het arrondissement Antwerpen". De eerste 20 jongens worden reeds in 2003 verwacht en op termijn moeten er 50 jongens in de nieuwe instelling terecht kunnen. Voorzover dit toekomstig project is bedoeld voor de minderjarige delinquenten (de zogenaamde MOF'ers) uit het Antwerpse lijkt ons de verantwoording eerder twijfelachtig. Indien het hoofdzakelijk een initiatief is om de moeilijk te begeleiden groepen van minderjarigen in problematische opvoedingssituaties (de zogenaamde POS'ers) van een meer gepaste opvang te voorzien, gaat het volgens de verantwoordelijken van de Afdeling Gemeenschapsinstellingen wel om een reële nood en een verantwoordbaar toekomstig project.

4. Enkele alternatieven en hun mogelijkheden.

Door het detentiecentrum in 'Everberg' zo centraal te stellen, zouden we bijna vergeten dat opsluiting van minderjarigen verre van de enige reactie op (ernstige) delinquentie vormt. De laatste jaren zijn in Vlaanderen heel wat boeiende alternatieven ontwikkeld. We gaan hier met name in op de projecten en ideeën die specifiek met het oog op de zwaardere groep van delinquente minderjarigen is uitgedacht, namelijk de Hergo's of de herstelgerichte groepsoverleggen, de context-programma's en de onthemende projecten.

4.1. Herstelrechtelijke afhandelingen, Hergo's als voorbeeld ...

Herstelgerichte afhandelingen van delicten gepleegd door minderjarigen zijn al geruime tijd ingeburgerd. Meestal gaat het daarbij om bemiddeling tussen minderjarige dader en het slachtoffer, gemeenschapsdienst en/of het volgen van een leerproject²⁶. In het volgend overzicht is te zien dat deze drie afhandelingsvormen de laatste jaren sterk zijn toegenomen²⁷.

Aantal herstelgerichte afhandelingen voor minderjarigen in 1999 en 2000.

	1999	2000	stijging
Bemiddeling dader-slachtoffer	660	1131	71.4%
Gemeenschapsdienst	303	378	24.8%
Leerproject	229	378	65.1%

Een minder gekende herstelgerichte afhandelingsvorm betreft de 'Hergo' of het 'Herstelgericht Groepsoverleg'²⁸. Voorlopig gaat het nog om een experiment en dus niet om een afhandelingsmogelijkheid die bij wet geregeld is. De Hergo's situeren zich op het niveau van de jeugdrechtbank. De jeugdrechter kan een minderjarige die een delict gepleegd heeft, doorverwijzen naar een Hergo onder voorwaarde dat het gaat om ernstige feiten en de minderjarige de feiten niet ontkent.

De verantwoordelijke voor het groepsoverleg, de moderator genoemd, gaat op huisbezoek bij de minderjarige en zijn/haar ouders om na te gaan of zij bereid zijn aan een Hergo mee te werken.

Nadien wordt ook het slachtoffer gecontacteerd en zijn/haar deelnamebereidheid bevraagd. Indien de minderjarige niet bereid is tot medewerking, wordt de jeugdrechter daarover ingelicht en kan er een andere maatregel worden genomen. Indien het slachtoffer niet bereid is deel te nemen aan de Hergo, kan het groepsoverleg toch plaatsvinden. Het slachtoffer kan zich dan laten vertegenwoordigen door een steunfiguur of een brief schrijven waarin wordt weergegeven wat voor hem/haar belangrijk is.

Op de Hergo zelf worden in eerste instantie de aanwezigen welkom geheten en aan elkaar voorgesteld. Vervolgens leest de politiebeambte de gepleegde feiten voor. Na de introductie krijgt elke betrokkene de kans zijn/haar verhaal te vertellen. Meestal eerst het slachtoffer en zijn/haar ondersteuners en dan de minderjarige dader en zijn/haar ondersteuners. Nadien trekken de minderjarige en zijn/haar ondersteuners zich terug, om na te denken over mogelijke oplossingen voor de gevolgen van het delict, een zogenaamd 'herstelplan'. Na dit privé-overleg wordt het voorstel voorgelegd aan het slachtoffer en door de partijen samen besproken en neergeschreven in een intentieverklaring die nadien aan de jeugdrechter wordt voorgelegd ter goedkeuring.

Sinds de start van het experiment in november 2000 hebben er 32 Hergo's plaatsgevonden voor in totaal 36 minderjarigen en zijn er momenteel nog 11 Hergo's in voorbereiding. De feiten die de aanleiding vormden zijn onder meer slagen en verwondingen (9x), inbraak bij nacht en in benede (5x), diefstal met geweld (5x) en brandstichting (3x). Tot nu toe was in bijna de helft van de Hergo's het slachtoffer effectief aanwezig. De afspraken die in de intentieverklaring zijn opgenomen, waren onder meer (een combinatie van) het vergoeden van de schade door te werken (21x), uitvoeren van een gemeenschapsdienst (12x), volgen van een leerproject (9x) en verontschuldigen aanbieden aan het slachtoffer (16x).

4.2. Contextprojecten, werken met de leefomgeving van de minderjarigen.

De vzw Oranjehuis in Kortrijk werkt reeds geruime tijd met minderjarigen die een als misdaad omschreven feit pleegden en minderjarigen die zich in een problematische opvoedingssituatie bevinden. Kenmerkend voor de werking is dat ze zich richt op de allermoeilijkste jongens en meisjes en letterlijk grensverleggend werkt. Het Oranjehuis begint als het ware waar de klassieke hulpverlening ophoudt. Zo startte men in 1999 met het contextproject, ondertussen geëvolueerd naar het Cano-project²⁹. Cano staat voor 'Centrum voor Actieve Netwerk- en Omgevingsondersteuning', waarmee men verwijst naar een zeer strikte en gestructureerde begeleiding van de minderjarige in zijn/haar eigen leefomgeving en waarbij de ouders en de omgeving op een indringende wijze betrokken worden.

Wanneer een minderjarige een residentiële maatregel van de jeugdrechter gekregen heeft en hij/zij wordt toevertrouwd aan het Oranjehuis, worden alle betrokkenen rond de tafel verzameld en wordt de context van de minderjarige grondig verkend. Vanuit dit gesprek wordt een programma opgestart, waarbij de minderjarige zelf inspraak krijgt en het de bedoeling is dat zijn/haar context wordt versterkt en ondersteund. Het programma wordt opgevolgd door de ouders en de contextbegeleider die de ouders, indien nodig, opnieuw leren hun zoon of dochter op te volgen. Naast het dagprogramma wordt ook altijd nagegaan hoe de relatie van de minderjarige met zijn/haar vader en moeder is. Sommige minderjarigen zijn zodanig vervreemd van hun ouders dat het heel wat zorg blijkt te vragen om deze relaties opnieuw vlot te krijgen. Ook wordt er gewerkt aan persoonlijke problemen van de minderjarige, zoals extreem druggebruik, agressie, etc. De evaluatie van de contextbegeleiding betreft de cruciale punten waarvoor de minderjarige werd aangemeld, zoals bijvoorbeeld of de politiecontacten zijn verdwenen, of de schoolproblemen zijn verminderd en of de minderjarige voldoende door zijn/haar ouders wordt opgevolgd. Indien alle betrokkenen de situatie positief evalueren, wordt aan de jeugdrechter gevraagd om de begeleiding af te sluiten.

Gedurende de voorbije 3,5 jaar begeleidde het Oranjehuis 46 minderjarigen en hun context. In totaal werden 26 begeleidingen afgesloten, waarvan 80% positief geëvalueerd werd door de ouders, minderjarigen, jeugdrechters, consulenten en de contextbegeleiders zelf. Bij de ouders is er een groot enthousiasme over de contextuele aanpak. Ze voelen zich daadwerkelijk gesteund. Bij de jeugdrechters en de consulenten van de jeugdrechtbank is het vertrouwen in deze hulpverleningsvorm sterk toegenomen, omdat uit de praktijk blijkt dat de jongere in zijn eigen milieu goed en zeer intensief opgevolgd wordt. In alle contextbegeleidingen ging het om minderjarigen die in gewone omstandigheden residentieel geplaatst zouden zijn geweest. De ervaring heeft geleerd dat 50% van de residentieële aanvragen kunnen worden omgebogen naar een gestructureerde begeleiding van de context met behoud van de minderjarige in zijn/haar eigen thuismilieu. Vanuit het Oranjehuis wordt dan ook gesteld dat voor een aantal minderjarigen de contextbegeleiding zeker een alternatief voor opsluiting in 'Everberg' zou kunnen zijn.

4.3. Ontheming, voettochten en werkprojecten voor minderjarige delinquenten.

Oikoten is een door de Vlaamse overheid erkende en gesteunde vzw die reeds gedurende 20 jaar langdurige voettochten, onder andere van België naar Santiago de Compostela in Spanje, als ook werkprojecten in het buitenland organiseert voor minderjarigen en met name voor de groep jongens en meisjes die aan het einde is gekomen van het klassieke hulpverleningsparcours. De minderjarigen die voor zo'n 'onthemend project' in aanmerking komen, verblijven meestal in de (gesloten) gemeenschapsinstellingen en hebben relatief weinig kansen op reïntegratie in de samenleving³⁰. Oikoten doorbreekt op een radicale wijze het vertrouwde patroon van mislukkingen waarin de minderjarige terecht is gekomen. En wel op een wijze die voor onze maatschappij volstrekt origineel genoemd kan worden, hoewel het aanbod teruggaat op eeuwenoude praktijken, zoals de bedevaarttochten naar Santiago De Compostela en de helende uitwerking van werken in een natuurlijke omgeving zoals boerderijen in de Pyrenées Orientales. Indien de minderjarige de voettocht of het werkproject van drie tot vier maanden voltooit, wacht hem/haar op het eind van het project de vrijheid als beloning. De jeugd-

rechter laat hem/haar vrij, waardoor terugkeer naar huis of begeleid zelfstandig wonen mogelijk wordt.

Het hele jaar door worden langdurige projecten georganiseerd en dat voor in totaal zo'n 16 jongens en meisjes. De voettochten met een zo goed als individuele begeleider bieden de minderjarigen de kans om gedurende 2500 km in de natuur te reflecteren over hun eigen plaats en rol in hun omgeving. Tijdens de werkprojecten leven en werken de minderjarigen vier maanden in een gastgezin aan de voet van de Franse Pyreneeën. Ze maken er kennis met andere waarden dan ze in België gewend zijn. Zij krijgen kost, inwonen en de warmte van een 'boerengezin' in ruil voor handarbeid. Uit onderzoek blijkt dat deelname aan een 'onthemend project' bevorderend is voor het zelfwaardegevoel en de zelfstandigheid van de minderjarigen³¹. Daarnaast geeft de tocht of het werkproject hen de kans hun leven te overschouwen. De afstand, die heel letterlijk gecreëerd wordt, biedt ruimte om na te denken over hoe ze het er tot nu toe vanaf brachten en hoe ze in de toekomst verder willen. Heel wat jongeren hebben die kans reeds gegrepen en slaagden erin de negatieve spiraal waarin ze terecht gekomen waren, te doorbreken.

Besluit.

We zijn één jaar na de start van het detentiecentrum 'Everberg', de eerste Belgische jeugdgevangenis voor minderjarige jongens die ernstige delicten hebben gepleegd en die, na de afschaffing van artikel 53 van de Jeugdbeschermingswet, niet meer in de gevangenis voor volwassenen terecht kunnen. Voor de Vlaamse groep van ernstige jeugddelinquenten zijn er in 'Everberg' 25 bedden gereserveerd. Gezien de uiterst beperkte hoeveelheid jongens die er ondertussen in geslapen hebben en gegeven het feit dat velen van hen na een kortstondig verblijf in het detentiecentrum – al dan niet onder toezicht van de jeugdrechtbank – rechtstreeks terugkeren naar hun thuismilieu lijkt de vraag gerechtvaardigd of 'Everberg' wel effectief aan een bestaande nood tegemoet komt. De cijfers lijken de beleidsverantwoordelijken ongelijk te geven en aan te tonen dat het (meer dan) voldoende was om de gesloten capaciteit van de reeds bestaande gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere Jeugdbijstand uit te breiden en voor welbepaalde groepen (delin-

quente) minderjarigen specifieke voorzieningen te creëren en constructieve alternatieven uit te bouwen.

Principieel kan opsluiting van minderjarigen alleen verantwoord worden vanuit de noodzaak tot bescherming van de maatschappij. Alleen minderjarigen die zeer ernstige delicten plegen en waarbij het risico op nieuwe slachtoffers groot is, zouden in een humane samenleving geïsoleerd mogen worden en dat voor een zo kort mogelijke periode en mits er binnen de vier muren van het detentiecentrum een maximaal aanbod is aan hulpverlening en begeleiding, en de rechten van de minderjarigen worden erkend. Ook de rechten van de slachtoffers zouden door de opsluiting niet in het gedrang mogen komen. Binnen de vier muren zou met de minderjarigen aan herstel van de aangerichte schade moeten worden gewerkt.

NOTEN

1. J. Van Poucke, 11 december 2002, K.U.Leuven, Afdeling Criminologie.
2. Op de Beeck, T. (2002), Over jeugddelinquenten en zeven mijlslaarzen, *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, nr. 242, p. 51-56.
3. Kabinet van Minister van Justitie Marc Verwilghen, *Het voorontwerp van wet houdende antwoorden op delinquent gedrag*, Persconferentie, 16 juli 2001.
4. Van Damme, W. (2002), In naam van de veiligheid: de installatie van een jeugdgevangenis, een kritische reflectie over de recente gebeurtenissen in de jeugdbijstand, *Agora*, 2, p. 7-11.
5. De Morgen, *Verhofstadt: 'Everberg was nog maar een begin'*, 18 mei 2002, p. 4.
6. Put, J. (2003), De federale wetgeving inzake jeugdbescherming in 2002, *Panopticon*, nr. 3.
7. Van Damme, W. (2002), In naam van de veiligheid: de installatie van een jeugdgevangenis, een kritische reflectie over de recente gebeurtenissen in de jeugdbijstand, *Agora*, 2, p. 7-11.
8. Van Welzenis, I. en Lemmens, M. (1999), *Plaatsing in het licht geplaatst! Registratieonderzoek naar de beslissingsprocedure ten aanzien van en de hulpverlening in de gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand, Tussentijdsrapport fase 2*, K.U.Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, 174 p.
9. We zetten hier 'delinquente' telkens tussen haakjes omdat in de gemeenschapsinstellingen zowel delinquente minderjarigen (MOF'ers) als minderjarigen in problematische opvoedingssituaties (POS'ers) verblijven. Aangezien er hieromtrent geen uitgesplitste cijfergegevens bestaan, is het onduidelijk welk deel van de populatie delinquente minderjarigen betreft.
10. *Belgisch Staatsblad*, 1 maart 2002, derde uitgave.

11. Artikel 52 *quarter van de Jeugdbeschermingswet* van 1965.
12. Indien de jeugdrechter een dergelijke beslissing neemt, worden de slachtoffers die bij de zaak betrokken zijn geweest onverwijld op de hoogte gebracht door de dienst slachtofferonthaal bij het parket. Deze bepaling in verband met de positie van het slachtoffer is uitzonderlijk in het jeugdbeschermingsrecht. Ze geldt echter wel alleen indien het om bepaalde zware feiten gaat (onder andere met ernstige fysieke of psychische schade tot gevolg of als het feit behoort tot de misdrijven met geweld). Ook indien de jeugdrechter de minderjarige toestaat om het detentiecentrum kortstondig te verlaten, worden de slachtoffers geïnformeerd.
13. Put, J. (2003), De federale wetgeving inzake jeugdbescherming in 2002, *Panopticon*, nr. 3.
14. Gysen, E. (2003), *Evaluatierapport, Centrum De Grubbe-Everberg (maart - september 2002)*, Brussel, Vlaamse Gemeenschap, p. 33 + bijlage.
15. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Afdeling Gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere Jeugdbijstand, *Personeelsplan*, mei 1999, 210 p.
16. Gysen, E. (2003), *Evaluatierapport, Centrum De Grubbe-Everberg (maart - september 2002)*, Brussel, Vlaamse Gemeenschap, p. 33 + bijlage.
17. Idem.
18. Gegevens verkregen van de Afdeling Gemeenschapsinstellingen bij de Vlaamse Gemeenschap te Brussel.
19. Vanneste, C. (2001), *De beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeugdrechters ten aanzien van delinquente minderjarigen*, Brussel, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, 211 p.
20. Gegevens verkregen van het Ministerie van Justitie, Directoraat-Generaal, op 15 januari 1998 en 22 februari 2000.
21. Frank Cuyt van het Vlaams Welzijnsverbond, *'Hele jeugdbijstand loopt over'*, De Standaard, 8 februari 2002, p. 3.
22. Gegevens verkregen van de Afdeling Gemeenschapsinstellingen bij de Vlaamse Gemeenschap te Brussel.
23. *'Vogels wil meer Vlaamse 'boeffjes' in Everberg'*, De Morgen, 6 juni 2002.
24. Van Welzenis, I., Jeugddelinquentie en de (mogelijke) reacties op meer ernstige vormen, *Orde van de Dag*, 11, 2000, p.15-26. Zie ook voetnoot 9 met betrekking tot de mengeling van delinquente minderjarigen (MOF'ers) en minderjarigen in problematische opvoedingssituaties (POS'ers) in de gemeenschapsinstellingen.
25. Persmededeling van het Kabinet van Minister Mieke Vogels, Vlaams Minister van Welzijn, Gezondheid, Gelijke kansen en Ontwikkelingssamenwerking, 7 oktober 2002, 7 p.
26. Eliaerts, C., Christiaens, J., Walgrave, L., Van Welzenis, I., Verhellen, E., Nuytiens, A., Van Grunderbeeck, S., Spieschaert, F. en Vanthuyne, T. (2003), *Herstelgerichte afhandelingen van delicten gepleegd door minderjarigen:*

- leerprojecten-gemeenschapsdiensten-herstelbemiddeling, Eindrapport, december 2000-december 2002, VUB/KUL/UG, 154 p.
27. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement WVC, Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, Afdeling Bijzondere Jeugdbijstand, Prestatiebegroting 2002, p. 101.
28. Vanfraechem, I., *Nieuwsbrief Herstelgericht Groepoverleg (Hergo). Samenvatting van het onderzoeksrapport*, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, K.U.Leuven, januari 2003.
- Vanfraechem, I., Family Group Conferences in Vlaanderen: update van het Hergo-project, K.U.Leuven, *Ad Valcas*, 3, december 2002, 3-6.
29. Vzw Oranjehuis (2002), vzw *Oranjehuis 30 jaar, Van begeleidingstehuis naar centrum voor actieve netwerk- en omgevingsondersteuning*, 22 november 2002.
30. www.oikoten.be
31. Van Garsse, L. en Vander Zande, K. (1993), *Waarheen leidt de tocht?*, Tildonk, vzw Oikoten, 220 p.

A A N K O N D I G I N G

Volkshogeschool Elcker-Ik Gent en Masereelfonds Gent organiseren, met ondersteuning van IMAVO vzw, een lezing door Willy Coolsaet in de reeks:

De oogst van de 20ste eeuw

over

IVAN ILLICH: "Tools for conviviality" (1973)

In dit hoofdwerk van Ivan Illich (1926-2002) schreef hij een epiloog voor onze industriële samenleving. Illich' kritiek is een felle uitdrukking van de destructiviteit van het Westerse cultuurideaal. Hij verwijst alle sectoren van de maatschappelijke activiteit – school, geneeskunde, vervoer, ... – naar een gemeenschappelijke kern: ze zijn instellingen geworden en als dusdanig werktuigen. De moderne mens is werktuig van zijn werktuigen geworden. Ivan Illich keert zich niet tegen elke vorm van technologie, slechts tegen werktuigen die uit zichzelf de doelmatigheid in de weg staan. Zo is de school de sleutel waar de eerbied voor de instellingen begint. De huidige school ontmoedigt en verhindert de mens zelf om te leren. De geneeskunde begint de mensen ziek te maken. Het vervoer vertraagt of stelt het bereiken van het doel uit. Als de werktuigen aan de controle van het individu ontsnappen, houdt dit vermoedelijk zelf reeds in dat ze ondoelmatig zijn geworden. Een conviviale samenleving erkent daarentegen de grenzen van het menselijke bestaan en hierdoor kan zij de technologie aan alle mensen, en niet enkel aan de managers, dienstbaar maken.

Willy Coolsaet doceert filosofie aan de Universiteit van Gent.

DATUM: maandag 26 mei 2003 vanaf 19u30

PLAATS: Volkshogeschool Elcker-Ik, Martelaarslaan 402 te 9000 Gent

NOTIG: Om organisatorische redenen is het nodig zich tenminste 14 dagen op voorhand in te schrijven. Dit kan telefonisch gebeuren op het nr 09/232.28.32